

A sepia-toned portrait of Nikoloz Baratashvili, a Georgian poet, with text overlaid on his face. The text is in Georgian and reads: "I ci ne той / на мерцвяка / падобны, / Каму наш свет / зусім / не даспадобы." There are two horizontal white lines, one above and one below the text.

*І ці не той
на мерцвяка
падобны,
Каму наш свет
зусім
не даспадобы.*

Нікалоз Бараташвілі

Паэзія

n

паэты планеты

Нікалоз Бараташвілі

Паэзія

З грузінскай. Пераклад Ю. Голуба

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2018

УДК 821.353.1-1
ББК 84(4Гру)-5
Б24

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

А. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Тэксты перакладаў узятыя з кнігі:

ნიკოლოზ ბარათაშვილი. თხზულებანი. თბილისი: საბჭ.
საქართველო, 1954.

Даслоўнікі А. Абашыдзэ, Марыджан і К. Надзірадзэ
(Бараташвілі Н. М. Стихотворения: Подстрочный перевод
с груз. Тбилиси: Мерани, 1967).

**GEORGIAN
NATIONAL
BOOK
CENTER**

The book is published with the support of
the Georgian National Book Center and the
Ministry of Culture and Sport of Georgia.

Кніга выдадзена з падтрымкай
Грузінскага нацыянальнага цэнтра кнігі
і Міністэрства культуры і спорту Грузіі.

MINISTRY OF CULTURE
AND SPORT OF GEORGIA

На вокладцы:

ТАРАС МАМЦЭМІДЗЭ,

Накід партрэта Нікалоза Бараташвілі, 1901 г.

ISBN 978-985-23-0001-8

©Голуб Ю., пераклад на беларускую
мову, 2018.

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.

©Афармленне. Выдавец Зміцер
Колас, 2018.

Салавей над ружай¹

(ბულბული ვარდზედ)

Трымцеў над ружай салавей.
Калі на лісце ўпалі росы,
Спяваў ёй: «Сум ты мой развей –
Хачу я твой пабачыць росквіт».

Спяваў пад вечар. Ноччу гай
Гайдала зорная калыска.
Пяюн замоўк. У небакрай
Паплыў бутонаў водар чысты.

Салоўка ў стоме задрамаў,
Ды сны адпрэчыла дзянніца,
І ён жахнуўся нездарма:
Пялёсткі долу ўпалі ніцма.

У жальбе слёз стрымаць не мог,
Кружляў, нібы над месцам лобным.
Красу гаротнік не збярог,
Паклікаў птушак на жалобу.

¹ Верш напісаны Бараташвілі-гімназістам пад уплывам матываў усходняй паэзіі.

«Я ружу песціў дзень і ноч,
Ахвяраваў жыццём і песняй.
А квет сышоў раптоўна з воч,
І больш не здолее ўваскрэснуць!»

1834

*Кетэвана*¹

(ქეთევან)

Шалеюць хвалі бурнай Ксані²,
Гаі гамоняць зверху самі,
Каб рэха гулу берагі
На кручах ноччу берагі.

Сядзіць дзяўчына пад замглёнай поўняй,
Чангуры³ струны прагнуць чуйных рук.
Касу ёй з жалем распусціла поўнач,
І спеў ірвецца з неадольных мук.

«Спакой душы не вы схавалі,
Спыніце пошум, злыя хвалі.
Чаму любові вы зайздрсны –
Чысцейшае за промень росны.

Каханы мой, навошта нагавору
Паверыў ты, перамяніцца змог,
Каханне наша выменяў на гора
І кінуў да яго злавесных ног?

¹ У вершы выкарыстаны сюжэт пра дзяўчыну, пакінутую каханым, у гэтым выпадку – Амілбарам.

² Рака ва Усходняй Грузіі.

³ Музычны струнны інструмент.

Няўжо прымаў ты не мяне, а словы:
«Я твой навек!» – спяшаўся ты забыць.

Чаму красу маю рабіў вясновай,
А насамрэч хацеў цішком забіць?

Чаму ты сэрца паланіў і разам
Раструшчыў летуценні крохкіх крыл?
Чаму як квет завялы бразнуў плазам,
Хоць ён яшчэ бутона не раскрыў?

Адное толькі цешыць, мой каханы,
Што па-над нашым светам іншы ёсць:
Адумайся – адкуль мне мець заганы? –
Прыйдзі туды як найжаданы госць!»

Бы прывід стала Кетэвана,
Красой уласнаю абрана.
Яе пазнаў я, як замоўкла,
І стала вусцішна навокал.

Быў я не ў змозе рушыць наярэймы,
І амываў слязьмі журботны твар.
Дзяўчыну падхапіла Ксані стрэмя,
І ў цемру знеслі хвалі імя: Амілбар!

1835

Змярканне на Мтацміндзе¹ (შემოღამება მთაწმინდაზე)

Мтацмінда, святая мясціна – гара,
Узносіш самотніка думы висока.
Дзівосная ты – і як змеркнеш для вока,
І ў росах нябесных, што зранку гараць.

Загорнута ў тайну ваколіц смуга.
Вяршыню вітаюць здалёк краявіды.
Заслана даліна наўсцяж як мага
Абрусам духмяным, як выдых.

Зажураны, доўга стаяў пад скалай,
Даніну маркоце ў тумане адлічваў.
І сцішаны вечар з самотным абліччам,
Як сябар зычлівы, быў поруч са мной.

Пяшчота лістоты спрыяла не сну,
Над сэрцам гукала сінеча ў палёце.
Калі спадзяванні да зорак нясу,
Згасаюць нябогі, як свечкі ў цямноці.

¹ Мтацмінда (*груз.* მთაწმინდა) – літаральна: Святая гара, на схілах якой пачынаецца Тбілісі.

Я думкамі ў небе. Прытулку няма
Памкненням сардэчным без вернай апоры.
Шпурляю ахвяру жыццёваму мору,
З нябёсаў чакаю спагады дарма.

Стаяў на вяршыні я ўпоблізь аблок.
Сыходзілі прыцемкі траўня ў цяніну.
І вецер сыходзіў на сненні здалёк,
А мне спачувалі адгор'і, як сыну.

Гара, ты жывая: твой смех і сляза
Сталёнаму сэрцу жадаюць ратунку.
Ты рада аблуднаму зычыць кірунку
І хмарку, як хустку, сабе завязаць.

Маўчала акруга. На змрочнай сцяне
Ля месяца зорка самотная ззяла.
Гарачай малітваю несла мяне,
Нібыта цішком да сябе зазывала.

Накрыла сутонне Мтацмінду крысом,
А думы мае заручыліся словам
На месцы, дзе сэрца патрапіла ў ловы,
Навек захлынулася горняй красой.

І вечар выцягвае з нетраў нуды,
Тугу адганяе, дае суцяшэнне.
Мо зроку цянёты развее праменне?
Вунь сонца ўзыходзіць, яно – назаўжды!

1836

Таёмны голас

(ხმა იდუმალი)

Чый гэта голас надумаў азвацца,
Што сэрца штурхае са смуткам спазнацца?
Цяпер, як злічыў я пры шчасці імгненні,
Пакінуў мясціны, што меў на збавенне,
Дзе неслася лёгка юнацтва па ўзмежку,
З сябрамі дзяліла і ўсмешку, і сцежку,
З часіны той голас ступае на пяты,
З таго і жаданні, і думкі напяты –
На яве і ў сне, апаўдня, сярод ночы
Мне тузае сэрца, да здэку ахвочы:
«Хлапчына, не стой! І насуперак лёсу
Караскайся ўгору – да светлай палосы!»
Але не знаходжу я слушных рашэнняў,
І скруха чапае, як злодзей кішэню.
Няўжо гэты голас – ганчак сярод поля –
Сумлення майго безнадзейная доля.
Але для душы не знаходжу папроку:
Стараўся ўнікаць неабачлівых крокаў.
Анёл-абаронца ты мой ад спакусаў
Ці дэман няўмольны, што здацца прымусіць?
Ды кім бы ні быў, адказаць ці бярэшся,
Якое жыццё ты намовіў мне ўрэшце?
Мне тайну цішком пакідаеш пад плотам –
Няўжо разгадаць яе выпадзе потым?..

1836

Дзядзьку Грыголу¹

(ძოს ზ...სთსბ)

Кабахі², дзядзька, – родны кут,
Забраны ад цябе ліхім даносам...
Выгнанніка цяпер гукае тут
Дыханнем сад, як рэха лёсу.
Ты ў сэрцы знёс красу адсюль:
Твой сад у квецені адвечна будзе.
На чужазем'і позіркі красунь
Не развярэдзяць хіба што маруду.
Згубіў нявольнік Поўначы спакой,
Калі Кабахі веў на шпацыр прыгажуняў.
За кожнай аднагодкаю тваёй
Юначы ўзрок захоплена віжуе.

1836

¹ Дзядзька Грыгол – вядомы грузінскі паэт-рамантык Грыгол Арбеліяні (1804–1883). У 1832 годзе прыняў удзел у змове супраць самадзяржаўя, быў арыштаваны і сасланы ў Польшчу.

² Сад у Тбілісі, уладанне князеў Арбеліяні.

Ноч у Кабахі

(ლამე ყაბახზედ)

Люблю маёвай ноччу я Кабахі,
Калі ў смуге лунаюць кветак пахі,
Калі на небе ззяе зыркi месяц,
Калі здалёк Каджоры¹ свежасць песціц
І нораў фанабэрысты Кура²
Сама сабе накручвае ў вірах.

Такою ноччу неяк я на шпацыр
Прыйшоў сюды, каб роздумам аддацца.
Тут дзе-нідзе плылі дзяўчат чародкі,
Пышнелі ўборы – ўкраса асяродку.
Імкнуліся хлапцы бліжэй да паннаў:
Хто з жартамі, хто й праўда закаханы!
Схавалася ў закутак цёмны поўня,
Зняверыўшыся бляск дзяўчат дапоўніць.

Дзяўчаты ж намаўлялі спець Каплана³:
«Ніхто не вольны»⁴ хоць бы заспяваў нам!»

¹ Мясцовасць у гарах пад Тбілісі.

² Кура (груз. მტკვარი – Мтквары) – рака ў Закаўказзі, на берагах якой стаіць Тбілісі.

³ Каплан – Каплан Арбеліяні (памёр у 1878 годзе).

⁴ «Ніхто не вольны над сабою» – песня на словы паэта Аляксандра Чаўчавадзэ.

Каплан з пачуццем заспяваў высока,
Нібы ўзяцеў да высыў ясны сокал.
Якая ж тут не задрыжыць жанчына,
Калі бы халадок бяжыць па спіне!

Адна з іх асляпіла сукняй белай:
Душа адразу вызваліла цела.
Куды падзеўся форс, душа ж – замёрла,
Спаткаў калісь яе. Засмягла горла.
Але яна растала ў наваколлі,
Цяпер стаіць адна, як лань, у хіжым коле.
Галоўку нахіліла, як прад люстрам,
Прыветна мне ўсміхнулася насустрач.

Я да яе тады памкнуўся, акрыялы,
Без думкі, што за смеласць пакарае.
«Спаткацца з Вамі зноўку маю шчасце,
І перад тым – нішто мае напасці».
«Удзячна Вам за памяць, – адказала, –
Цяпер шляхетнасці падобнай мала».
«Паверце, што найбільшая нягода –
Не ўбачыць болей Вас у гэтым годзе».

У прыгажуні заірдызелі шчокі,
А ветрык калыхнуў сукенку збоку,
Азначыў ножкі – гронкі вінаграду.
Мне розум засціла – ах, дайце рады!

Тут месяц выплыў, запаліў крышталі
Караляў на грудзях – мілосна стала.
Яе гукнуў раптоўна голас грубы:
Сышла яна, і рушыў свет да згубы...

1836

Роздум на беразе Куры

(ფიქრები ბუკვრის პირის)

Зажураны, іду рацэ даверыць думы
І схоў знайсці на беразе ад тлуму.
Тут на мурог калісь ліліся шчасця слёзы
І штось шапталі мне прыязна вербалозы.

Павольна дыхае свавольная Кура,
І сонца лашчыць хваляў зікурат.
Сяджу і доўга слухаю раку,
А позірк цягне ў небасхіл руку.

Што шэпчаш ты, Кура, – нікому невядома,
Хоць стала сведкаю вякоў прадонных.
Чамусьці мне жыццё змарнелым падалося,
Пустым – зусім без зернетака – калоссем.
Няўжо і нашу існасць паглыне пясок:
Дзіравы не напоўніцца збанок?
Ці знойдзецца, аднак, дзівак няўтомны,
Што сэрца з коптурам жыццём напоўніў?

Заўваж: усемагутныя ўладыкі,
А кошт кароны вышай за вялікі,
І ў іх абдымках песцілася слава,
Мармычуць з паняверкай: «Во праява!
Зямлі паболей забярэм з сабою!»
Хоць хутка самі стануцца зямлёю.

І нават добры валадар – хіба спакойны?
У працы і турботах ён даскону,
У клопаце, як лепей зберагчы
Сваім сынам айчынныя ключы,
І каб пасля наступнікі, народзе,
Яго імя не страцілі ў нягодзе.
Калі ж і свет абрынецца тым часам,
Адкажа хто: адкуль віхор пачаўся?

.....

Але на тое свету мы свайго й сыны,
Каб бацькаў покліч не зазнаў маны.
І ці не той да мерцвяка падобны,
Каму наш свет зусім не даспадобы.

1837

Чангуры

(Խոնջըրև)

Твае галашэнні – паломнікі суму –
За горла хапаюць няўцешную думу
І ў бездань былога шпурляюць.

Чангуры, скажы, ці змагу калі-небудзь
Пачуць тваю ўцеху пад шатамі неба
І сэрца ад болю адвесці.

Ці ўсмешку я зноўку дарэмна шукаю,
Каб песціла слодыч твая як шаўкамі?
Ды скаргі ад струнаў – не знак дабравесця.

1837

Маёй зорцы

(Բղմն զարեկցեալս)

Ты чаму злуешся, зорка лёсу,
І бывае, губіш напавал?
Хоць туга па сэрцы горыч носіць,
А табе я згодны напяваць.

Не зраблюся загадзя няўцешным,
Як затулішся ў туман завей,
Бо ўсё роўна не халоднай цэшкай
Цьмяна праз смугу святло заве.

Ты ў любой апратцы адмыслова
Выглядаеш на радне зарніц.
І тады душа губляе словы,
З сэрца змрок абрыньваецца ніц.

Дык з'явіся сонечнаю казкай:
У журлівым сэрцы знойдзеш схрон.
Толькі ты адна нябесным бляскам
Расхінеш самоты пантэон.

1837

Напалеон

(ბავოლოზი)

«І што ты мне, улада, надала?» –
Напалеон акінуў Францыю вачамі
І спяхмурнеў, як быццам ад адчаю,
Бо веліч у крыві ахвяр была.

«Даволі! – вымавіў. – Нябыт не паглыне
Майго імя навідавоку ў свету.
Зрабіў магутнай я краіну гэту,
Пакора іншых нас не скалане.

Майму зацесна духу ў тле грудзей,
А доля апляце вянкком са славы,
Ён німба будзе, што б там не бывала,
Час *мне* належыць – вестуну надзей.

Ніхто не пэўны, славу захапіць
Навек ці можна: раптам сыйдзе з іншым!
Ды не, не веру, каб у долі лішнім
Быў гадаванец, што пра славу сніць.

Напалеону тут сапернікаў няма!
І хто б не царавай – і мудры, і вяльможны –
Зраўняцца аніяк са мной не зможа,
Нам і магіла стала б цеснай, як турма».

Сплывучь за годам год. А зразумець
Яго ўсе будуць прагнуць пасля смерці.
Агнём і морам, што вякам не сцерці,
Бунтуе дух, і сэрцу не сатлець.

1838

Князёўне К[ацярыне] Ч[аўчавадзэ]¹

(თავადის ჭ...ძის ასულს, ეკ...ნას)

Ты голасам залучана
Для спеву мілагучнага.
Святлу ў тваім паглядзе
Душы насцежу браму,
Усмешка гоіць драму
Трывог на даляглядзе.

Дзе сумам свет завесіла,
З тваім прыходам весела.
І зноўку ўцехі словы
Купаюцца ў лагодзе,
Яны любой нагодзе
Даюць акрас вясновы.

Памру – ды будзе помніцца
Да радасці паломніцтва:

¹ Князёўна Кацярына Чаўчавадзэ (1816–1882) – дачка Аляксандра Чаўчавадзэ. Яе кахаў Бараташвілі, падараваў сшытак сваіх вершаў.

Як «Салаўя і ружу»¹
Пяшчотна ты спявала.
Было міласці мала.
Я вочы шчасна мружыў.

1839

¹ «Салавей і ружа» – раманс, перакладзены з рускай мовы Аляксандрам Чаўчавадзэ.

Завушніца

(საყურე)

Відзён на ландышы здалёк,
Гайдае кветку матылёк.

Вось так з настроем завушніца,
Ах, завушніца, нездарма
Не прагне вырвацца з ярма –
З уласным ценом наравіцца.

Той шчасным стане з маладых,
Каму ў тым ценю зойме дых.

Тваім жа ценом завалодаць
Пад ветрыку скразны павеў,
Каб сам таго і не хацеў,
А дакранешся сэрцам лёду.

О, завушніца, з неба чар
Хвалюеш, як пчалу нектар.

Хто вусны пад табой спатоліць,
Каб стацца хмельным назнарок,
Ісці з бяссмерцем крок у крок
І выдыхнуць з душы – даволі?

1839

Дзіця

(ВЗОЉО)

Як даспадобы мне дзіцяці лепятанне.
Люблю яго паслухаць, як літанне,
Калі вільготны цмокне язычок,
А грудзі маці знойдуцца знарок.

І ён, ад матчынай пяшчоты шчасны,
Палічыць ласку ўласнай адначасна.
І забярэ сабе агулам свет,
А сам адважна пазірае ўслед.

А свет той побач, Божа барані! –
Нібыта вершнік грозны на кані.
І для бацькоў жаданая калыска
Люяе ўладара ад сонца блізка.

Дык цмокай язычком, бездапаможны,
І ў радасці купайся, пан вяльможны.
Пакуль агеньчык вольны – ён гарыць,
Хоць свет стаіць нагамі дагары.

1839

Самотная душа

(სული ობოლი)

Нельга наракаць на лёс сірочы,
Хоць сёй-той да гэтага ахвочы.
А сірата душою жалю варты,
І наўрад ці ёсць яму замена страты.

Ад радні, сяброўства адарвана,
Не пасыпле сэрца соллю рану.
А душу з кляйменнем насіроча,
Як прысудам, час на злом сурочыў.

І няма ў яе да свету веры,
Не расчыніць боязь насцеж дзверы,
Каб аддаць каму свой грэх таемны,
Ёй не дасць сумнення зык нядрэмны.

І душу, як прывід адзіноты,
Прамінаюць бокам дня вабноты.
А яна балесна ледзь ліпіць, нябога.
І ратункам служаць толькі стогны.

1839

(სატრფოვ, მახსოვს თვალნი შენნი...)

Каханай помню вочы:
Як слёз крышталь звінеў.
Замкнулі вусны моўчкі
Іх тайну ад мяне.

Галубка, тыя слёзы
Не далі жальбе звод.
Падняць заслону позна
Над шляхам збеглых год.

Я ўжо дапяў, балесны,
Што з любых мне вачэй
Сплыла слязой нябеснай
Самота найхутчэй.

Як хтось мяне застане
Знянацку ліўнем слёз,
Свае стрымаць не ў стане,
Бо згадку ў сэрцы нёс.

1840

Мая малітва

(ԲԵՐՈ ԼՈՂՅՅՆ)

О Божа, Айцец мой, зірні на аблуднага сына
І жарсці зямныя, ў якіх ён уграз, утаймуй.
Няўжо бацька можа глядзець бесстаронне й няўчынна,
Як сын яго гіне й бяда пагражае яму?

Заступнік, не дай згаснуць кволай сыновай надзеі,
Згадай, што й Адам занядбаў запавет твой калісь,
Аддаўшы шчадроты эдэма за плод ліхадзея,
Каб зведаць найвышшую з райскіх уцех – на зямлі.

О знаўца душы і яе закуткуў патаемных,
Ты думкі мае ўсе сам знаеш раней і глыбей.
Таму што казаць мне? Усе мае словы дарэмны!
Прымі ж і маўчанне маё за малітву табе.

1840

(აღმოხდა მნათი აღმოსავალს...)

Калі, як сонца, ты ўзышла,
Прагнаўшы хмары з небасхілу,
Душа мая зноў да святла
Паўстала з чорнай ночы ўстылай.

Няўжо пазбавіш змрочных дзён,
Няўжо тугі развееш цені,
Каб шчасця бляск мне стаў відзён,
Узняты з тла тваім свячэннем?

Пралі ж святло сваё з нябёс,
Прарві тугі маёй аблогу,
Каб я свой голас шчасны ўзнёс
Падзячнай музыкай да Бога.

Каб апяваў і славіў час,
Калі зіхцела ў небе знічка,
Ўсхваляў чысцейшую з акрас –
Тваю, што як з вады крынічнай.

Клянуся, сонейка, табе:
Калі твая замгліцца ласка,
Крумкач мне сэрца раздзяўбе,
І стане марнай слава ў бляску.

1840

Сіні колер – неба звон...

(ვისსა ფერს, ლურჯსა ფერს...)

Сіні колер – неба звон –
Колер найпякнейших дзён.
Я ўнікаў дзіцём забаў,
Бо сінечу ўпадабаў.

Хоць сціскае грудзі лёд,
Хоць кроў гусне ад нягод,
Сіні колер і гада́м
У ахвяру не аддам.

Ён цудоўны і, апроч,
Мае ласку любых воч.
Патануць спакусна ў іх –
Паднябесна маладых.

Мара, нібы запавет,
У высокі кліча свет,
Там няма ў каханні дна
І сінечы глыб відна.

А памру – тваіх увек
Слэз не ўбачу з-пад павек.
Неба сінь заместа слэз
Твар абмые з чашы рос.

На магіле не на зман
Сіні ўлежыцца туман.
І заўецца сіні дым
Па-над іменем маім.

1841

***К[ацярыне]¹, калі яна спявае
пад акампанемент фартэпіяна***

(ეკატერინა... ფორტეპიანოზედ მომღერალი)

Пад гук празрысты,
Напеўны й чысты
Фартэпіяна
Магічнай сілай
Мне голас мілай
Вярэдзіць раны.

Дзіўлюся кожнай
Я рысай гожай
Яе аблічча
І, паланёны,
Хачу з паклонам
Яе ўзвялічыць.

Зіхцяць натхненнем
На вейках ейных
Слязін пярліны.
Валосаў хвалі
Крыламі сталі
За ейнай спінай.

¹ Гл. заўвагу на с. 22.

Мне сэрца горне
Ў вачэй прадонне
Яе ўсёўладных,
І шлюць мне згубу
Каралы-губы –
Мой лёс бязрадны.

1841

Маім сябрам

(Բրտո ԹրղոՅհրոտ)

Калі ў жыцці юнацкі ранак,
Калі ў душы кахання пал,
Што ў сэрца б'е вас напавал
Стралай – не ліце слёз па ранах.

Напоўню чэрпайце з крыніцы
Жыцця: любоў – юнацтва сок!
Юнак, што крэкча, як дзядок,
Смяшны, як дзед, што маладзіцца.

Хвала таму, хто жыві і дзеіў,
І кожны міг свой скарыстаў,
Хто не стаміўся, не прыстаў
І праз жыццё пранёс надзею.

А каб пад вечар раптам водсвет
Не ўскрыў любоўнае маны.
Паслухайце мяне, браты,
Бо меў, на жаль, я сумны досвед.

Цурайцеся жанчын манерных:
Яны – агонь, вы – матылёк.
Глядзіце на манюк здалёк,
Няма ў каханні ім даверу.

1841

(არ უკვირო, სატრფოლო,
შენსა მგოსანსა გულისტქმა...)

Каханая, не дакарай за спеў пранізлівы паэта:
Ці здольны між смяротных хтось
яшчэ спяваць так з лета ў лета?

Адно я сонцам быць хачу,
наўкол цябе збіраць праменні,
Складаць іх вечару пад галаву,
збіраць іх ранку ў жменю.

Я прагну зоркаю нябеснай стаць,
дзянніцы быць вяшчункай,
Каб узыход мой пеўчым птушкам быў
і ружам падарункам.

Хачу, каб ты зрабілася расой і падала з аблокаў,
Каб ты давала змораным лісткам адхланне і палёгку.

Хай сонца б выпівала ўшчэнт яе і смагу наталяла
І, непарыўна зліўшыся з расой,
свет і жыццё ўслаўляла!

Там, дзе расліны ўцехі ўсе
заўжды ў сваім прыполе лушчаць,
Ніколі не рассталіся б яны, пакуль наш свет відушчы.

Калі ж лятункам нашым не спаткаць
ні жарсці, ні любові,
То й сонцу проста зоркай трэба стаць,
не саграваць нас болей.

І ружы больш не здолеюць тады свае раскрыць бутоны,
Без жыццядайнае расы мурога – заўжды безабаронны.

І зробішся тады жанчынай ты зямной,
да ўсіх падобнай...

Чаму ж цяпер ты вабіш пекнатой
дзівоснай, непадробнай?

Ці можа ў гэтае паверыць хто –
мне ў апісаннях цесна,

Бо ўсіх тваіх вабнотаў уладар –
адвечны дух нябесны.

1841

(ვპოვებ ტაძარი შესაფარი, უდაბნოდ მდგარი...)

Я храм пустынный адшукаў.
Лампада з вечнасці мігцела,
Анёлы з лірамі ў руках
З Давіда псальмамі ўзляцелі.

Я пыл з абутку там страсаў,
І каб душа не гаравала,
Свято лампады, як раса,
Мяне ў пустыні ратавала.

Я стаў жрацом, а й быў гатоў
Ахвяру сэрцам прагным скласці,
І думаў – адшукаў я рай,
Непадуладны ўсім напасцям.

Але не вечны час уцех:
Не стала сярод пусткі храма.
І змрок раптоўна захацеў
Акрыць майго спадзеву браму.

Святых скляпенняў знік абшар,
І спрахлі святцы з аналом.
Перажагнаў мне скрушны твар
Папрок агеньчыка малога.

Мая любоў заміж пагроз
Не ўздыме нанавя дамоўку,
Дзе я з абутку пыл бы строс
І ціха памаліўся зноўку.

1841

(მოყვარს თვალეზი მიზნედილეზი...)

Зачараваны я вачэй тваіх смугою
І сам праз гэта рызыкую галавою,
Бо хараство іх нават ружам і ліляям
Наносіць рану і не можа даць спакою.

О, вочы-згубцы, вы змаглі мяне ўрачы,
Хіба цяпер ад вас я здолею ўцячы?

О каб ты ведала, як часта й колькі болю
Вачмі сваімі ты мне чыніш мімаволі!
Калі ж ты дзіды іх у шчасці ў неба ўзносіш,
То гэтага і мне для шчасця ўжо даволі!

Хто пагадзіўся б так цярпець пакуты ад вачэй,
Каб за бяссмерце смерць ад іх не бачыў даражэй?

1842

Гіяцынт і вандроўнік

(სუმბული და მწიბრი)

ВАНДРОЎНІК

Дзе, гіяцынт, твой слаўны квет,
Чым лашчыў вока ўдзень і ўвечар,
А водар плыў на белы свет
І адчыняў у хмелю вечка?

ГІЯЦЫНТ

Вандроўнік, глянь: цяпер самотнік я
Без пабрацімаў, неба, салаўя.
Вось верне да жыцця прыроду май,
Спяе салоўка пра кахання рай,
Ды мне, зняволенаму тут наглуха,
Яго рулады не пацешаць вуха.

ВАНДРОЎНІК

Няўжо табе пацех нямаш?
Тут срэбрам ззяе твой прытулак,
Цябе не зносяць на кірмаш,
Ад смагі з голадам ратуюць.

ГІЯЦЫНТ

Навошта мне, скажы, аранжарэя-дом?
Яго не разнасцежыць весні гром.

Не абві мяне вада жывых крыніц,
Раса не схіліцца на грудзі ніц,
І ветрык не кране маіх пялёсткаў,
Сцяблінаў сакаўных і порсткіх.

ВАНДРОЎНІК

О гіяцынт, рукою зім
Ты быў бы жорстка пакараны,
Ды ласка чалавека ў тым,
Што ад марозаў ты схаваны.

ГІЯЦЫНТ

На свеце, дружа, мае ўсё канец,
Надыйдзе час і мне залегчы пад капец.
Зіма прыродзе навявае сум
І адлучае ад кунегі весніх дум.
Ды веру – зноў на белы свет зірну
І прычакаю жыццядайную вясну!
Тады я зноў пачую салаўя
І расквітнее зноўку прыгажосць мая!

ВАНДРОЎНІК

Пайду ўжо я шукаць свой квет,
Табе падобны ён ад роду.
А можа, знік у пракавет,
І не зірне мне ў твар на згоду.

1842

(შენნი დაღალბი...)

Прымае локаны твае
Грудзей бялюткая паляна
І мне надзею падае,
І засціць вочы, калі гляну.

Калі ж кранае валасы
Вятрыска й песціць іх прыгожа,
Я слепну ад такой красы,
І рэўнасць сэрца мне трывожыць.

1842

(რად ჰყვებდრი კაცსა, ბანოვანო,
პირუმტკიცობას?)

Нашто, красуня, мужа мучыць,
Што ў сэрцы жарсць ён прытушыў?
Прыўкрасы знешнасці мінучы
Ў адрознасць ад красы душы!

Быць гожим вечна твар не ў стане,
І як таго хто б не хацеў,
Пагасне полымя каханья,
Народжанае цягай цел.

А хараство душы – пасланне
З вышынь, яно – святло з нябёс.
Яно адно ёсць спадзяваннем
Мець у любві шчаслівы лёс!

Краса душы – ў бяссмерце брама,
Над ёю час не валадар.
І павязь душ такіх – таксама
З нябёс любові вечнай дар.

Мілосць іх чысцінёй сагрэта,
І колькі б так ні пражылі
Яны ў адданасці – праз гэта
Жыць у раі ім на зямлі!

1842

Мерані¹

(ᄃᄃᄃᄃᄃᄃ)

Імчыць і ляціць як страла мой Мерані,
А ў небе груган шлях яму вымярае.
Мерані, ляці, скінь прыгнёту ярмо,
Мы змрочную думу вятрам аддамо!

Нясіся наперад і шлях скарачай
Праз прорвы і скалы, праз нетры наўскос.
Ахвярнаму вершніку горкі адчай
Схавацца не дасць, хоць і непагадзь скрозь.

Няхай я пакіну айчыну й сяброў,
Не ўбачу радню і кахання сезам, –
Цяпельцу душы адшукаю я дроў,
А тайну сардэчную зорам аддам.

Літанні ад сэрца, засечкі любові
З парывам тваім нечуваным у змове.
Ляці, мой Мерані, – няма табе спыну,
А змрочныя думкі мы ветру пакінем!

Няхай не спачну заміж родных магіл,
Слязамі каханай мяне не скрапіць.

¹ Крылаты конь, роўня антычнаму Пегасу.

Віхор має косці развее, як пыл,
Груган, нібы крыж, па-над ім зарыпіць.

Не слёзы каханай – а росаў апад,
Заменіць радню мітусня каршукоў.
Наперад, Мерані, твой вершнік наўрад
У долі папросіць збавення грахоў!

Хай згіну ў жабрацтве ад выраку лёсу,
Ды вораг затупіць аб вольніцу лёзы.
Ляці, мой Мерані, – няма табе спыну,
А змрочныя думкі мы ветру пакінем!

Імкненню душы непрагляднай змарнець
Не дасць працярэблены прагаю шлях.
Сабрату паможа спяшыць не па смерць,
Скакун панясе – толькі свіст у вушах!

Імчыць і ляціць як страла мой Мерані,
Злавесны груган вокам шлях замярае.
Ляці, мой Мерані, – няма табе спыну,
А змрочныя думкі мы ветру пакінем!

1842

Надпіс на азарнешы¹ князя Баратаева²

(კბიან ზარათაევის აზარტეშახედი)

Налі ў мяне віна –
Аддам сябе да дна.
Ты выпіў? Будзь здароў!

1842

¹ Сярэбраны кубак з доўгай ручкай, які падчас застоляя перадавалі ў коле.

² Князь Міхаіл Баратаеў (Бараташвілі; 1784–1856) – сваяк паэта.

Магіла цара Іраклія¹

(საფლავი მეფის ირაკლისა)

Князю М. П-чу Баратаеву.

Укленчу пры магіле, слаўны цар!
Яе слязамі акраплю, нібы алтар,
Каб ты паўстаў з глыбіняў небыцця,
На Картлі² каб зірнуў – сваё дзіця.

Прарочы ты пакінуў заповіт,
Дзе наказаў Айчыне шлях ад бед.
І думам царавым – цара прасцяг,
І мы, твае сыны – цябе працяг.

А тыя, што выгнання мелі лёс,
Вяртаюць скарбы да сваіх нябёс.
Нясуць зярнят прыгоршчы ў родны край:
Багаты з іх саспее ураджай.

¹ Цар Іраклій II (*груз.* ერეკლე მეორე, 1716–1798) – апошні незалежны грузінскі цар. У канцы яго царавання аслабленая бясконцымі войнамі і ўнутранымі разладамі Грузія далучылася да Расіі. Цар Іраклій пахаваны ў старажытнай грузінскай сталіцы Мцхета ў саборы Свеціцхавелі.

² Картлі (*груз.* ქართლი) — гісторыка-этнаграфічны край, калыска грузінскай дзяржаўнасці.

На поўначы, прамёрзлай навывёт,
Душой гарачай растапілі лёд.
І там, дзе сіла наша ўзняла меч,
Цяпер атрэслі звягу з вольных плеч.

Прыціх Каспійскіх хваляў бурны шал,
Нам больш не грозіць стуль за валам вал.
І Чарнамор'е шле кліч дружбы свой –
Не рык прыблудаў, здольных на разбой.

Спакойна спі, дзе свет у бітвах глух,
Іверыі нязломнай цвёрды дух!
Ты над Каўказам нас усіх узнёс
Па-над грабніцай, ўзведзенай са слёз.

1842

(დამქროლა ქარმან სასტიკმან...)

Няшчадны вятрыска ўзяў квет і панёс.
Квет водарам шчодро паіў вербалоз,
Расу ён пялёсткамі клікаў з нябёс –
Ад скрухі заліўся патокамі слёз.

З тых пор, калі ўгледжу пялёстак сухі,
Знікаюць панылыя дні, як грахі.
Ды сэрца зажаліцца сумам, аднак,
Загублена радасць: шкадую, бядак.

1842

(როს ბედნიერ ვარ შენთან ყოფნითა...)

Калі з табою шчасны поруч
І дорыш ты з усмешкай май,
А вочы абяцаюць рай –
Малюся на цябе да зморы:
Каханая, не дакарай! Не дакарай!

Калі надзеліць скрухай ростань,
Сплыве краса за небакрай
Ды захлынецца сэрца край
Тугой асмужанай удосталь,
Каханая, не дакарай!

Бяссоннем грудзі цісне поўнач,
Ды сэрца шэпча: скарыстай,
Каб смерць не знала пра адчай,
Ты неба марамі напоўні...
Каханая, не дакарай!

1842

Злы дух

(სულღო ბორღოტო, ვინ მოგიხმო ჩემად
წინამძღვრად...)

И хто цябе наslaў сюды на глум –
Майго жыцця валадаром і дум?
Чаму, скажы, спакой душы маёй панішчыў,
Ушчэнт у юнаку ты, злыдзень, веру сплішчыў?

Ці тое мне ты ў маладосці абяцаў,
Нібыта волю дорачы ў імя Айца?
Куды падзеў цацанкі-абяцанкі?
Ты ачмурыў мяне спрытней цыганкі!

Дык дзе ты, баламут? Ану, выходзь,
Ці, можа, сілу злую страціў мімаходзь?
Няхай жа станецца той дзень праклятым,
Калі я промыслы ад сэрца рваў на страту!
І з той пары душы лагоду панявечыў,
Што нават жарсць яе цяпер наўрад адлечыць!

Сыдзі нарэшце ад мяне, спакуснік-злыдзень.
Самотнік я без ласкі на «дабрыдзень».
Табою са зняверу сеці мне сатканы,
І гора стрэчнаму, кім ты, злы чмут, спатканы.

1843

(შევიშრობთ ცრემლსა, ჭირთ მანელებელს...)

Высушу слёзы – палёгка ад гора,
Сэрца спалю-спапялю,
Попел, як ладан, пад водсветам зорак
Ёй прынясу, бо люблю.

Рай расквітнее ад позірку любай:
Мілай усмешкай не служаць мане.
Зычыць спагаднай дарогі на згубу –
Прыме збавенне мяне.

Вабнасцю я заварожаны кленчу:
Вось дзе багіням узор пекнаты!
Душу зямную ніхто не скалечыць –
Лёсам паэта адорваеш ты.

1843

Чынара

(Вобзѣн)

Чынара гонкая висока на скале
У строі з лёгкім голлем да калень.
З-пад засені лісця за гарызонт
Аддваджвай верад, што з зямных згрызот.

Унізе пеніцца Кура. Пад плыні шум
Чынару бавіць ветрык не на глум.
У безгалосных ёсць таемны ток –
Жывейшы ў мове іх за ўсіх выток.

А вір Куры – каханак ля чынары ног –
Клянецца раскрышыць цясніны лог.
Але ў чынары высь і сіль над галавой,
Гайдае вецце вецер сам не свой.

Нахіліць ён чынару да Куры –
Рака лютуе, каб скалу скарыць.
Каханья тайну так пакутна нёс
Хто літасць меў на тое ад нябёс.

1844

***Вайна грузінаў, дваран і сялян,
на чале з губернскім маршалкам
Дзімітрыем Арбеліяні
супраць Чачні і Дагестана ў 1844 годзе***

(ომი საქართველოს თავად-აზნაურ-გლეხთა პირისპირ დაღისტნისა და ჩეჩნელთა, წელსა 1844-ს, მძღვანელობასა ქვეშე ლუბერნიის მარშლის, თავადის დიმიტრი თამაზის ძის ორბელიანისა)

Дрыжы, Каўказ! Бо блізкі ўжо святой расплаты міг!
Сыны ўсёй Грузіі ідуць супроць цябе – і ў іх
Не будзе літасці да вас: адпомсцяцца яны
За слёзы й кроў, што неслі вы, нашчадкі сатаны.

Вось з Эрыставі на чале грузінаў з Картлі раць
Да Картласа магілы йдзе, каб там прысягу даць.
І ўзнеслі воі мужны кліч, і заклікалі так:
Каўказ, найлепшых супраць нас выводзь сваіх ваяк!

Самхіці* грозны не забыў даўнейшых слёз і крыўд:
На подзвігі яго натхніў твой вечны дух, Давід!
І хутка там, дзе, Дагестан, ты сеяў боль і жах,
Збудуем мы свае муры на вашых чарапах!

Каўказ! Кахеці* на цябе вядзе свой збройны чын:
Узор Іраклія-цара ім лепшы напамін.

Не думай, што звяліся ў нас харобрыя байцы:
Іх слава хутка паляціць у свет ва ўсе канцы.

І шэрагі тушынцаў* тут: няма ім перашкод,
Лезгінам дасца ў знакі ўсім геройскі ваш паход.
Як воўк авечак – так вы іх сячыце ў пух і прах:
Вам па плячы вастрьць мячы на ворага касцях!

Ёсць у адважных ваяроў адважны правадыр:
Ён скласці галаву гатоў, каб нам вярнуўся мір.
Ён варты памяці бацькоў, ён – велічны грузін,
У бітвах славу ён здабыў, ён краю годны сын.

Дрыжы, Каўказ! І вось ужо скаваў чачэнцаў жах!
О шчасця міг для ўсіх грузін, о радасць у грудзях!
Браты! Іраклій вестку вам спаслаць з нябёсаў змог:
«Грузіны! Слава й гонар вам, і беражы вас Бог!»

Вы перамогу здабылі – вышэйшую са спраў!
Уславім жа, хто за цара жыццё сваё паклаў!
Хай радасцю пацешацца на небе прабацькі,
І хай патомкі ваш трыумф запомняць на вякі!

20 верасня 1844 г., Тбілісі

* Самхіці, Кахеці, Тушэці – гісторыка-этнаграфічныя вобласці на ўсходзе Грузіі.

(ვლოცავ დღეს ჩემის გაჩენის...)

Хай славіцца той дзень, які стварыў мяне
І ў Марты на стала паставіў, як аздобу.
Гаротнік кожны, што напой з мяне кульне,
Забудзе ўміг свае ўсе беды і хваробы¹.

1844

¹ Надпіс зроблены на чашы яе ўладальніцы Марты Эрыставі-Салагашвілі.

(მადლი შენს გამხენს. ლამაზო, ქალო...)

Хвала стваральніку твайму, красуня ў гнуткі колас.
Твой сонцу днём і месяцу ўначы жаданы голас.

Жыву табой, чакаю, перад імем кленчу,
Адзіны ў маці сын – не загубі, не дай жыццё знявечыць.

Дастаўся я, нібы бадзяга, варты жалю,
З папечнікамі – буркай і лязом кінжала.

Навошта мне багацце? Твайму я сэрцу рады!
Ніякі скарб зраўняцца з ім не даў бы рады.

10 студзеня, 1845

Лёс Картлі¹

(ბედი ქართლისა)

Гістарычная паэма

ДА КАХЕЦІНЦАЎ

Браты-кахецінцы з грузінаў,
Вы Кахі Маленькага² род,
Каб вы зберагалі ўспаміны,
Як цар вас падняў у паход,

Іраклія, мужа нага воя,
Апець тут хачу слаўны час.
Браты-кахецінцы, яго я
У дар вам даю, каб не згас.

Калі ж вашы сэрцы крылата
Ўзаўюцца і чашы ўзляцяць,
Пазваўшы ўсіх продкаў дахаты,
Прашу і паэта згадаць.

Князь Н. Б.

¹ Гл. спасылку на ст. 47.

² Маленькі Кахі (Патара Кахі) – так звалі цара Іраклія за яго малы рост.

ЧАСТКА ПЕРШАЯ

«Пачуй, о пастыр, просьбу ад мяне,
Малю не за сябе, малю за царства:
Хай Грузію гарота абміне!
На дапамогу паспяшайся пастве,
Прыйдзі варожай плойме даць адпор,
Яна жывое ўсё з зямлі змятае!
Гасподзь, падай руку нашчадкам гор
І Грузію ўратуй: яна святая!»

Іраклій-цар свае малітвы ўзнёс,
Што ў сэрцы яго шчырым выпявалі,
І скіраваў пагляд свой да нябёс
З рашучасцю супрацьстаяць навале.
Шыхты ў Крцаніскім полі¹ ставіў цар:
Ён зграі персаў меў спыніць за мэту,
Быў сам гатовы легчы на цвінтар
Маленькі Ках у бойцы з Магаметам².

¹ Крцаніскае поле – мясцовасць на поўдзень ад Тбілісі, дзе ў 1795 годзе адбылася бітва невялікага грузінскага войска з персідскімі полчышчамі.

² Ага-Мухамет-хан (Магамет) – персідскі шах, забіты ў 1797 годзе.

Вось вораг з поўдня распачаў свой рух.
Палілі промні сонца поле бою.
Іраклій, каб узняць у воях дух,
Прад імі стаў з прамоваю такою:
«Глядзіце, з пыхай, з дзёрзкасцю якой
На нас ардою нехрысць тут папёрла!
Дык станем за Айчыну талакой:
Не возьме вораг Грузію за горла!
Я сёння тут – як роўня сярод вас,
І буду біцца попlech я зацята.
Няхай жа кожны сёння дасць адказ,
Якую даць гатоў Айчыне плату!»

«Хвалёны будзь той, хто цябе стварыў
І шчасце даў твой голас чуць памысны! –
Гукнула войска ўсё ў адзін парыў. –
Стаяць мы будзем цвёрда й непахісна!
Жыві і слаўся вечна, мудры цар,
А мы, грузіны, ворага прагонім,
Бо ты адзіны нам надзеі дар,
Памерці за цябе – нам гэта гонар!»

Такі адказ быў шчасцем для цара –
Пачуць, што ім, як бацькам, даражылі.
Ды загучалі трубы – і пара
Ўжо выступаць на ворага дружыне.

У бой герояў клікаў гук трубы,
Быў кожнаму нязгаснаю паходняй,
Ён кожнага штурхаў да барацьбы,
І кожны быў гатоў на што заўгодна.

Успыхнуў жорсткі і гарачы бой:
Як львы, грузіны персаў шкуматалі,
Зямлі каб больш не чулі пад сабой...
Крыві патакі да Куры сплывалі!
Ды літасці не просіць ні адзін:
Так два бакі гарачкай распаліла.
Тут Янісінцаў Маурава¹ сын
І Абашыдзэ б'юцца на ўсю сілу.
Мацнее ціск, але грузінаў стан
Умацавалі зноў Капланішвілі,
А левым флангам непахісна стаў
Нястомны вой-герой Бараташвілі².
Іраклій-цар – ён подзвігу тварэц,
Ён надае ўсім мужнасці й адвагі.
Але не бачны бітвы злой канец,
Не хіляцца да перамогі вагі.

¹ Маураў (маўраві) – правадыр войска.

² Абашыдзэ, Капланішвілі, Бараташвілі – ваенныя дзеячы
XVIII ст., удзельнікі Крцаніскай бітвы.

Ды тут грузіны шапкі – набакір,
І выбліснулі вонкі з похваў шаблі,
За памяць продакў з ходу ў сечы вір
На ворага памкнулі ўсе, бы д’яблы.

Ноч развяла ў бакі ад строю строй.
Грузіны, несумненна, пераможцы!
Ды аглядае войска цар-герой,
І ён не рады пераможнай ношцы,
Бо дорага дасталася яна:
Палеглі юнакі – грузінаў сіла, –
Ляжаць усе, дзе іх была сцяна,
І сыдуць у агульную магілу.
Імёны іх усе сплывуць, як дым.
І помнік слаўных дзеяў не засведчыць.
Заснулі ўсе пад покрывам адным,
І цішыня вартуе сон іх вечны.
І ўсё ж пра вас не спрахне напамін:
Бо воляй Боскай ён наканаваны.
У памяці жыць будзе кожны сын,
Пакуль тут помняць Магамета-хана.

Цар аддае паплечнікам загад:
«Нам неабходна ўсім вярнуцца ў горад.
Там крэпасць уратуе, бо наўрад
Адвагі нашай хопіць для адпору.

Нас заўтра тут злічыў бы Магамет –
Мы ж ведаем, якая ў хана хеўра.
Ды крэпасць прыхавае наш сакрэт:
Хай нашай незлічонасці павераць.
Вядома ж гэта прыказка здавён:
Маўляў, нярэдка сілу хітрасць ломіць».
І тою ж ноччу Нарыкалы¹ схрон
Грузінаў прытуліў у сваім лоне.

Шчэ не злагодзіў ранак ратных ран,
Як да муроў прывёў з усходам сонца
Навалу войск сваіх Магамет-хан,
З усіх бакоў абклаўшы абаронцаў.
Ды вытрывала крэпасць бітвы град!
Хан трое сутак пратрымаў аблогу
І мерыўся вяртацца ўжо назад,
Але ўсчалася ў крэпасці трывога:
Нібы драпежнік перад злым рыўком,
Падпільнаваў хвіліну здрады Юда.
І вераломнай, як і сам, рукой
Здаў крэпасць з абаронцамі прыблудам.

¹ Старажытная крэпасць у Тбілісі.

Цар гнева́м і́сным захлыну́цца мог,
Калі пачу́ў пра гэ́та верало́мства.
І сэрца, звыклае да перамог,
Успыхнула жада́ннем жо́рсткай помсты.
Ды ўжо зацьмі́лі персы́ белы́ свет,
І марна́ю была́ б адпомсці́ць спроба,
Бо на паго́рку з пы́хай Мага́мет
Палонных агляда́ў ужо з-пад ло́ба.
Шука́ў ё́н, дзе́ між і́х той, хто пасме́ў
Ад і́га перса́ў збаві́ць сваю́ паству
І волю́ даць грузі́нам захаце́ў?
Дарэ́мна хан злюце́лым во́кам шаста́ў,
Бо ца́р прышпо́рваў верна́га ка́ня,
Які ўжо́ мера́ў перавалу́ сажні́.
Прасі́ў ё́н неба́, каб А́га скана́ў,
Яко́му бы́ў Іраклі́й недася́жны.

ЧАСТКА ДРУГАЯ

Шум Ара́гві, што і́мкнецца ў́ лё́т,
Ловя́ць го́ры, шчо́дрыя на рэ́ха.
І ракі́ гу́ллівы паваро́т
Паўта́раюць ска́лы-праста́рэкі.
Берагі́, Ара́гві бе́рагі,
Зы́ркім кветам вочы́ пала́нёны!
Ваш абша́р грузі́ну дара́гі,
Як блакі́т кры́латаму а́нэлу.
Як не ско́чыць вершні́ку з ка́ня,

Хоць і шлях прыспешвае наперад!
Не зашкодзіць тут глыток віна,
Конь пад'есць. Дрымоты знікне верад.
Лоб сабе прымочыць халадком,
Наша звычка песні адзавецца.
Спозніцца – згадае не крадком,
Як Арагві ўслед махала веццем.

Сонца сходзіць за смугу цяснін,
Скуль Арагві выбегла ў прастору.
Цар Іраклій, правадыр-грузін,
Ля шатра старога стаў з дакорам.
Сумным вокам пазіраў у даль,
Думкі не знаходзілі прыстанку.
Ён ружанцу роздум перадаў
І лічыў бурштыны без прыстанку.
Побач быў дарадца Саламон¹
З царскіх слуг (ён наш кумір даскону),
Шчодры на душу таксама ён,
Хто ад вас не помніць Саламона?
Дзе цяпер падобных адшукаць
Розумам і хараством паводзін,
Што гатовы раду шчыра даць?
Ды не радуе чамусь ніводзін...

¹ Маецца на ўвазе Саламон Леанідзэ – дзяржаўны і палітычны дзеяч, дарадца цара Іраклія.

Доўга моўчкі прыглядаўся цар
Да віроў Арагві пакручастых
І дарадцу выдыхнуў у твар:
«Сэрцам, Саламон, магу ручацца:
Думак не цураешся маіх,
Царства стан табе не безвядомы
І народа на палёжку ўздых
Чуеш ты падчас ягонаі стомы.
Часта раны ты мае лячыў,
А парады скрусе спачувалі.
Я цябе за сына палічыў,
І цяпер я горыч адчуваю.

Я непрыязь зведаў ад грузін.
Цараваў тады я на самоце.
Не загруз, аднак, у зла гразі.
Іх адданасць набірала моцы.
У вялікім царстве я хацеў
На дастатак падрыхтоўваць глебу,
Скрасці здолелі сыны спадзеў,
Хто ж, цікава, меў у тым патрэбу!..

З'юшаны крывёю Магамет
Прагне задаволіць лютасць звера.
Мы ж сваёй заручанасці квет
Нішчым між сабою недаверам.

Вестка гэта – для лезгінаў мёда,
І чакаюць моманту асманы.
Ворагі збіраюцца ў паход,
А князі ўсчалі разбор паганы!
І хоць ува мне не слабне дух,
Ды згубіў узрост былую хватку.
Твой Іраклій – не ранейшы зух,
Кім Маленькі Ках быў да астатку.
Дык каму з сыноў стырно аддаць,
Хто з руінаў Грузію падыме?
Божа, памажы айчыне ўстаць,
Не мінай яе ў сваёй гардыні.

Што параіш зараз, сыне, мне?
Думаі, каб не схібіць, мой дарадца.
Доля наша рускіх не міне,
І цара іх слава нам прыдасца.
Дый трывалы з ім у нас саюз,
Веры той жа з рускімі грузіны.
Не зглуміць бы Грузію на друз –
Склад з Расіяй мусіць быць адзіным!»
Тут дарадцу нібы ўдарыў гром:
Ад цара на момант адхіснула.
Саламон, збянтэжаны царом,
Не даўмеўся, што таго зманула.

«Што сказаў ты? – мовіў да цара. –
Бог спашлі табе даўгія леты.
Тым, хто верай да цябе гараць,
Ім, грузінам, не кажы пра гэта.
Што счаўплюся і з каторых пор
Мы змаглі да бездані скаціцца,
Каб затым, адпрэчыўшы дакор,
Ад свае свабоды бараніцца!

А ці пэўны сёння, Вашамосць,
Што грузіну з рускім будзе шчасна?
Што і вера не супыніць злосць
Там, дзе кожны мае дух уласны.
Невядома, кім Расіі цар
Нашаму народу давядзецца.
Рускі ад грузіна прыме жар?
Да яго ці прыхінецца сэрцам?
Вось тады і праўдалюбцаў шмат
У пакутах счэзне патаемных.
Памяць пра Іраклія не ў спрат
Захаваюць, каб была нядрэмнай?
Не рабі памылку, гасудар,
Забяры назад ліхія словы.
Грэх такі хай возьме іншы цар,
Кіраваць не здольны адмыслова.

А пакуль у нас Іраклій ёсць,
Шлях наш будзе ўзорысты і ясны.
Мы, грузіны, поруч, Ваша Мосць,
А з табою і ў няшчасці шчасны».

«Саломоне, – цар трымаў адказ, –
Думаеш, што я таго не ведаў?
Для карысці Грузіі якраз
І рабіць стараўся адпаведна.
Разважаю не як валадар –
Той і ў грош падданных кроў не ставіць, –
А як бацька добры, хоць і цар,
Што ўзыйсці сынам дае падставы.
У дзяржавы незайздросны лёс
Адбіваць нападкі раз за разам.
Вунь і прыклад для цябе з калёс:
Чым збылася толькі што паразы?!
Богу дзякаваць, Магамет-хан
Задаволіўся тбіліскім гвалтам,
Бо насыціў крыважэрны план
Ліхадзействамі такога ж кшталту.

І пара настала, Саламон,
Каб дыхнула Грузія спакойна.
Пад апекай рускіх псам на скон –
Помсціць персам асядлаем коней.

Пэўны толькі будзь сабе ў адным
Голас хрысціян вякі пачуюць.
Над кладамі продкаў знікне дым,
Цені іх пагодна заначуюць».

Тут дарадца сэрцам не стрываў
І цару з запалам запырэчыў:
«Свой намер ты дзе, мой цар, трымаў,
Падаецца мне ён недарэчным.
Ці табе не ведаць, гасудар,
Для грузінаў вольных беды – дробязь.
Падуладнай ціску гэтых хмар
Волю нашу аніхто не зробіць».

«Праўду кажаш, мудры Саламон,
Дык скажы, куды ісці грузінам
З рэзрухам, нягодай наўздагон,
Што на плечы краю нагрузілі?
Захады якія можа цар
Для падданных мець за прапанову?..
Вось прыму твой вусны цыркуляр,
Тым і ўласным думкам дам адмову.
Толькі слоў маіх не забывай.
Неўзабаве вырашыцца справа:
Абароніць наш грузінскі край
Руская вялікая дзяржава».

Так Іраклій і дарадца ўдвух
Вызначалі Грузіі дарогу.
А грузіны, зашчаміўшы дух,
Выціралі слёзы перад Богам.

Тымчасова поўня надышла,
Радасцю абшары надзяліла.
Зоры ў небе высявалі шлях,
З гор паветра развінала крылы.
Па Арагві ўнізе бляск паплыў,
І яго не пахавалі хвалі.
Жалю заклубіўся сівы пыл,
А з царом і сэрца застагнала.
Дні юнацтва прыгадаў стары:
З кахецінцамі іх разам бавіў
Не царом, а маладой пары,
Прагнай і ахвочай да забавы.
Улюбёнец краю і герой:
Вораг ад яго не меў ратунку.
Цар маўчаў. І доўга над гарой
Думы несла ў сумным накірунку.
Саламону потым даў наказ:
«Мне пара ў разбураны Тбілісі,
А пакуль зірну я ў самы раз,
Чым надзеі кахаў не збыліся.

Не заела іх гурма нястач,
Чым заняты кахецінцаў думкі.
Сам ты ў горад выпраўся наўскач,
Падрыхтуеш, калі ёсць, дарункі».

І назаўтра ранкам Саламон
Праз цясніну Ксанскую памчаўся.
Быў калі баёў трывожны гон,
Ён сям'ю тут прытуліў тым часам.
Па дарозе потым скіраваў
Да сваёй хаціны, ўсхваляваны.
У палон на роздум галава
Царскаю задумаю забрана.
«Дзякуй, Божа, промыслам тваім! –
Аднаму з усіх даеш уладу.
Прыме люд прамоўленае ім:
Дурань і мудрэц падобны складам.
Ён іх лёсы можа бразнуць ніц,
Нібы косці на гуляльнай дошцы!
Маем права, цар, мы бараніць
Жыцці нашы. Ёрмаў, мабыць, досыць!
Хто даў права гэткае табе:
Папіхаць свабоду, як зазнаеш?
Люд з табой трывушчы і ў журбе,
Толькі ты на троне забываеш:

Помыслы цара нясе народ!
А тады, калі здалася крэпасць,
Палічыў: усё пайшло на звод,
І любоў да Грузіі закрэсліў?
Ды Іраклій зведаў не на жарт,
Як ён любы ў Грузіі паўсюдна.
Дык няўжо растраціў сэрца гарт,
Што аддана гэтак шчыра люду?
Хто дазнацца зможа? Пэўна, ён
Лепш за ўсіх у планах абазнаны,
І яму там Боскі знак відзён,
Неспасціжны розумам падданных!»

З думамі пад чорным каптуром
Саламон дастаўся, змрочны хіба.
Сустракала жонка, і дваром
Павяла Сафія да сялібы.
За пачцівасць ёсць што даражэй
Ды з красой калі з'яднана разам!
Глянула на мужа – паблажэў –
Пра цара спыталася адразу.

«Маю я здагадку на адказ:
Ён цяпер не ў ласцы да грузінаў.
І, відаць, на сэрцы гэты раз
У яго ўстрывожана і зімна.

Цар гатовы строга пакараць
Сам сваіх сыноў за непакору.
Быццам хоча рускім перадаць
Царства ўсегрузінскае пад карань.
І тады паглянем на жанчын:
На Няву грузінак пераселяць!
Дый якая здарыцца з прычын
Не жадаць мякчэйшае пасцелі?
Там за бацьку знойдзеце цара,
Маці на замену – там царыца.
Будзе часу шмат: не гараваць,
А пацех раскошай заіскрыцца.
Дзе багаты ў золаце палац,
Вас варожы вокліч не дастане.
Будзе радасць ваша выпяваць
Між асоб, што ганарацца санам.
І захочацца тады наўрад,
Ды і хто ў эдэме пажадае,
Каб вярнуцца ў Грузію назад,
Дзе яна, гаротніца, ўздыхае?»

«Дням маім хутчэй наступіць скон!
Не чакае на чужыне радасць,
Дзе душы – як хаце без вакон,
І яе туга малоціць градам.

Дый навошта клетка салаўю
І дарункі шчодрыя з-за кратаў,
Бо на волі ён п'яе «люблю»
І шчаслівы гэтым сэрцы кратаць.
Хто ад славы меў калі карысць,
Ад свабоды гвалтам адабраны?
На радзіме нават зрэз кары
У нягоду прыкладзеш да раны.
Тут душа души руку дае,
Сэрца сэрцу азарэння зычыць.
Цар з царыцай добрыя – свае,
І ніхто нам лепшых не пазычыць.
Мы – іх дзеці, звягам насупор,
І ўзамен спагады ад царыцы
Панясем пакуты і дакор,
Каб жыццю свайму не надзівіцца?
.....!

Саламон не думаў, не гадаў:
У жанчын натуре непарушны!
Ён Сафію горача абняў
І з плячэй атрос уласных скрушнасць.

О жанчыны, водгулем эпох
Памяць пра каго абагаўлена!
Дык чаму на сённяшні парог
Не ўзыйшлі наступніцаў імёны?

Бо падобных вам дачок няма
У Айчыны па вялікай мерцы.
Поўначы вятрыскі і зіма
Астудзілі ім жывое сэрца!
І для іх радзіма траціць сэнс.
Толькі, каб усмак сябе пацешыць!
З Грузіяй грузіны? Станем спрэс
Іншым племем у жыцці далейшым...

Доўга паглядаў на горад цар,
І ліліся слёзаў ручаіны
На агмень разбіты, чорны гар,
Дзе бязлюдна зеўралі руіны.
Цішынёй прыціснута, Кура
Падала журлівы голас знізу.
Хан раку не здолеў пакараць,
І яна крывёй герояў трызніць.

Зноў Тбілісі запаўняў народ
З чуткай пра Іраклія вяртанне.
Горад будаваўся з году ў год,
Хоць і шмат чаго з руін не ўстане.
Перадышка доўгай не была:
Зноў Іраклій меч падняў угору
І лезгінаў ён скрышыў датла,
Ды і персы не пазбеглі гора.

А пад старасць, як набраўся сіл,
Туркаў неадкладна патрывожыў.
Славу не зарокся пранасіць,
Ды аднак раней сябе стрыножыў:
Лёсу Грузіі, як лепш, прасіў
Сэрца ўласнага даўно заложнік.

1839, Тбілісі

ЗМЕСТ

Салавей над ружай	5
Кетэвана	7
Змярканне на Мтацміндзе	9
Таемны голас	11
Дзядзьку Грыголу	12
Ноч у Кабахі	13
Роздум на беразе Куры.....	16
Чангуры	18
Маёй зорцы.....	19
Напалеон	20
Князёўне К[ацярыне] Ч[аўчавадзэ]	22
Завушніца.....	24
Дзіця.....	25
Самотная душа.....	26
*** (Каханай помню вочы...)	27
Мая малітва	28
*** (Калі, як сонца, ты ўзышла...)	29
Сіні колер – неба звон... ..	30
К[ацярыне], калі яна спявае пад акампанемент фартэпіяна	32
Маім сябрам	34
*** (Каханая, не дакарай...)	35
*** (Я храм пустынны адшукаў...).....	37
*** (Зачараваны я вачэй тваіх смугою...).....	39

Гіяцынт і вандроўнік.....	40
*** (Прымае локаны твае...)	42
*** (Нашто, красуня, мужа мучыць...).....	43
Мерані.....	44
Надпіс на азарпешы князя Баратаева.....	46
Магіла цара Іраклія	47
*** (Няшчадны вятрыска...).....	49
*** (Калі з табою шчасны поруч...).....	50
Злы дух	51
*** (Высушу слёзы...).....	52
Чынара	53
Вайна грузінаў, дваран і сялян, на чале з губернскім маршалкам Дзімітрыем Арбеліяні супраць Чачні і Дагестана ў 1844 годзе	54
*** (Хай славіцца той дзень, які стварыў мяне...)	56
*** (Хвала стваральніку твайму, красуня...).....	57
Лёс Картлі. <i>Гістарычная паэма</i>	58

У серыі «Паэты планеты»,
акрамя паэтычных твораў Нікалоза Бараташвілі,
таксама ёсць у продажы выбраныя творы такіх паэтаў, як:

Сапфо «Песні»

Франчэска Петрарка «Выбраныя песні з «Канцаньерэ»

П'ер дэ Рансар «Выбраныя вершы»

Ўільям Шэкспір «Выбраныя санеты»

Ёган Вольфганг Гётэ «Выбраная паэзія»

Габрыэла Містраль «Выбраныя вершы»

Умар Хаям «Выбраныя рубай»

Шарль Бадлер «Выбраныя вершы»

Райнэр Марыя Рыльке «Выбраная лірыка»

Фрыдрых Гельдэрлін «Выбраная паэзія»

Генрых Гайнэ «Выбраныя вершы»

Гіём Апалінэр «Выбраная паэзія»

Эдгар По «Выбраныя вершы»

Федэрыка Гарсія Лорка «Выбранае»

Джон Кітс «Выбранае»

Рыгор Барадулін «Перавыбранае»

Дзімча Дэбляянаў «Выбранае»

Гай Валерыў Катуд «Выбраныя вершы»

Яраслаў Вырхліцкі «Выбраная паэзія»

Ян Каханоўскі «Выбранае»

Катры Вала «Выбраныя вершы»

Канстандзінас Кавафіс «Выбранае»

Барыс Пастарнак «Выбраная лірыка»

Аляксандр Чакс «Выбраныя вершы»

Хуан Рамон Хіменэс «Выбраная лірыка»

Юлі Таўбін «Выбранае»

Хаім Нахман Бялік «Выбраная паэзія»

Баляслаў Лесьмян «Выбраныя вершы»

Шандар Петэфі «Выбраная паэзія»
Міхай Эмінэску «Выбраная паэзія»
Ўільям Батлер Ейтс «Выбраныя вершы»
Эмілі Дыкінсан «Выбраная лірыка»
Алесь Разанаў «Перавыбранае»
Мацуа Басё «Выбраныя хайку»
Сяргій Жадан «Вершы»
Геарг Тракль «Выбранае»
Рабіндранат Тагор «Гітанджалі»
Сэсар Вальеха «Выбраныя творы»
Сігб'ёрн Обстфельдэр «Выбраная паэзія»
Томас Стэрнз Эльёт «Выбраная паэзія»

Па пытаннях набыцця кніг
серыі «Паэты планеты» звятайцеся:
paety.planety@gmail.com
Тэл./факс (17) 267.48.71,
маб. (29) 623.35.65.

Падрыхтаванья ці рыхтуюцца
і ў бліжэйшы час выйдуць
зборнікі выбраных твораў такіх паэтаў, як:

В. Мюлер

Дж. Леонарды

Дж. Г. Байран

А. Рэмбо

Ю. Марцінкявічус

Р. Бёрнс

М. Гусоўскі

С. Косавел

Ф. Шылер

А. Міцкевіч і інш.

Бараташвілі, Н.

Б24 Паэзія / Нікалоз Бараташвілі; пер. з грузінскай Ю. Голуба. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2018. — 84 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-23-0001-8.

Нікалоз Бараташвілі (1817–1845) – вялікі паэт-рамантык, чалавек складанага лёсу. Цяпер яго лічаць класікам грузінскай літаратуры, аднак пры жыцці не было надрукавана ніводнага яго паэтычнага радка. Некалькі вершаў пабачылі свет праз сем гадоў пасля паэтавай смерці, а па выданні зборніка ў 1876 годзе Бараташвілі стаўся найпапулярнейшым паэтам у Грузіі, ці не другім следам за Шата Руставэлі.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.353.1-1

ББК 84(4Гру)-5

Серыя «Паэты планеты»

Літаратурна-мастацкае выданне

Нікалоз Бараташвілі

ПАЭЗІЯ

Дызайн *Марціна Русеўскага*.

Рэдактары *Уладзімір Сіўчыкаў і Ніна Сурамелашвілі*
Адказны за выпуск *Зміцер Колас*.

Кніга падрыхтавана з удзелам «ІП Уладзімір Сіўчыкаў».

Падпісана ў друк 14.06.2018. Фармат 60×90^{1/32}.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 2,60. Ум. друк. арк. 2,75.

Наклад 250 асобнікаў. Заказ № .

Выдавец і паліграфічнае выкананне
індывідуальны прадпрымальнік *Зміцер Колас*.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі
выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка
друкаваных выданняў № 1/291 ад 17.04.2014.

Пр. Незалежнасці, 105-14, 220023, Мінск.